

Հայաստանի Հանրապետության փաստաբանների պալատ

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

Ռազմական գործողությունների հետևանքով առաջացած համակարգային խնդիրների և առաջարկվող լուծման եղանակների վերաբերյալ

24.02.2021թ.

	<i>Խնդիր</i>	<i>Լուծում</i>
1.	Անհայտ բացակայող ճանաչելու դատական գործընթացի բարդություններ, արտադատական լուծման կամ խմբային որոշումների կայացման հնարավորության բացակայություն	<p>Գործող օրենսդրությամբ ռազմական գործողությունների կապակցությամբ անհայտ կորած զինծառայողին անհայտ բացակայող ճանաչելու համար շահագրիզին անձինք պետք է դիմեն դատարան, և դատարանը պետք է անհատական քննության ենթարկի յուրաքանչյուր առանձին դիմում: Ընդ որում՝ գործընթացի համար օրենսդրությամբ սահմանված չեն ժամկետներ, ուստի ներկա պայմաններում գործընթացն անհարկի բարդ է:</p> <p>Առաջարկվում է օրենսդրության փոփոխությամբ՝</p> <ol style="list-style-type: none">1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում սահմանել ռազմական գործողությունների կապակցությամբ անհայտ կորած զինծառայողի կամ այլ քաղաքացուն առնչվող դիմումների քննության կրճատ ժամկետ՝ օրինակ երկու ամիս:2. Պետական մարմին, օրինակ՝ ՀՀ պաշտպանության նախարարությանը, վերջին ռազմական գործողությունների հետևանքով

		<p>անհայտ կորած զինծառայողներին անհայտ բացակայող ճանաչելու լիազորությամբ օժտել:</p> <p>Հ.Գ. Հարկ է նկատել, որ զինծառայողին անհայտ բացակայող ճանաչելն անհրաժեշտ պայման է նրա ընտանիքի անդամների կողմից Զինծառայողների ապահովագրության հիմնադրամից հատուցում ստանալու և այլ արտոնություններից օգտվելու համար:</p>
2.	<p>Անհայտ բացակայող ճանաչելու դիմումների համար պետական տուրքի առկայություն, անվճար իրավաբանական օգնության իրավունքի ուղղակի ամրագրման բացակայություն</p>	<p>Անհրաժեշտ է օրենսդրական փոփոխություններով ռազմական գործողությունների կապակցությամբ անհայտ կորած զինծառայողին անհայտ բացակայող ճանաչելու համար դատարան ներկայացվող դիմումների համար շահագրգիռ անձանց ազատել պետական տուրքի վճարման պարտականությունից, ինչպես նաև նրանց հնարավորություն տալ ստանալ պետության կողմից երաշխավորված անվճար իրավաբանական օգնություն՝ ելնելով պետության պոզիտիվ պարտականությունից:</p> <p style="text-align: center;">Առդիր՝ նախագծերը</p>
3.	<p>Զինծառայողների գերեվարման կամ անհայտ կորելու հանգամանքների վերաբերյալ տվյալների ցրվածություն, մի քանի մարմիններում առանձին հավաքվող տվյալներ</p>	<p>Անհրաժեշտ է օրենքի հիման վրա ստեղծել պետական իրավասու մարմին (օրինակ՝ հանձնաժողով), որը՝</p> <ul style="list-style-type: none"> - լիազորված կլինի բոլոր պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններից ստանալու անհրաժեշտ տեղեկությունները, այդ թվում՝ նախաքննության տվյալները. - կստեղծի գերիների և անհայտ կորածների կենտրոնացված միասնական ռեեստր, այդ թվում՝ կհավաքագրի անհրաժեշտ ապացույցները. - օժանդակություն կցուցաբերի քաղաքացիներին և պետական մարմիններին՝ ռազմագերիներին հայրենադարձելու հետ կապված:

		<p>Հ.Գ. Ներկայում գործում է մի քանի հանձնաժողով՝ ՀՀ պաշտպանության նախարարի հրամանով այս պատերազմի ընթացքում ստեղծված հանձնաժողովը, Գերիների, պատանդների և անհայտ կորած անձանց հարցերով զբաղվող 2018 թվականին ստեղծված միջգերատեսչական հանձնաժողովը, որը գլխավորում է պաշտպանության նախարարը, և վերջերս տեղեկություն տարածվեց փոխվարչապետի գլխավորությամբ տեղի ունեցած միջգերատեսչական հանձնաժողովի նիստի մասին: Դրան զուգահեռ, այդպիսի տվյալները հավաքվում են նաև քննչական և պետական այլ մարմիններում:</p>
4.	<p>Մինչ հատուցումն անհայտ կորած զինձառայողների ընտանիքների և լուրջ առողջական խնդիրներ (այդ թվում՝ հաշմանդամություն) ձեռք բերած զինձառայողների համար նախատեսված աջակցության ծրագրերի իրականացման դանդաղ ընթացք</p>	<p>Պետությունը նշված խմբի անձանց համար թեև իրականացնում է աջակցության ծրագրեր, սակայն խնդիրը դրանց դանդաղ ընթացքն է: Նշված ծրագրերի նպատակը կայանում է նրանում, որ հատուցման գործընթացի ձգձգման պատճառով մինչ հատուցում ստանալը շահառու ընտանիքներն ու անձինք դուրս չմնան պետության ուշադրությունից և հոգածությունից, մինչդեռ աջակցության ծրագրերի դանդաղ ընթացքը չի լուծում նպատակադրված խնդիրը:</p> <p><i>Անհրաժեշտ է ուսումնասիրել գործընթացի ձգձգումների պատճառները և լուծման ուղղությամբ հրատապ միջոցներ կիրառել՝</i> անհրաժեշտության դեպքում պարզեցնելով բյուրոկրատական գործընթացները, սահմանել ավելի կարճ ժամկետներ, ներգրավել լրացուցիչ մարդկային ռեսուրսներ և այլն:</p>
5.	<p>Վերավորում ստացած զինձառայողների հնարավոր հաշմանդամության կարգը որոշելու և սահմանելու գործընթացի տևականություն</p>	<p>Առկա իրավիճակի հաշվառմամբ առաջնային քայլով <i>անհրաժեշտ է պարզեցնել բյուրոկրատական գործընթացը՝</i> ճշնաժամային իրավիճակին համահունչ, այդ թվում՝ օրենսդրական նախաձեռնությունների միջոցով: Այս առումով հարկ է նկատել, որ թեև պատճառական կապի որոշման համար սահմանված է պարզեցված ընթացակարգ, այդուհանդերձ հաշմանդամության կարգի սահմանումը իրականացվում է ընդհանուր կարգով: Ընդ որում, պատճառական կապի հաստատման պարզեցված գործընթացը կիրառելի է միայն ռազմական դրության պայմաններում, իսկ դրա ավարտից հետո</p>

		<p>համապատասխան դրույթներն այլևս կիրառելի չեն, ուստի անհրաժեշտ է կարգաբերել նաև այդ կարգավորումները:</p>
6.	<p>Վերավարում ստացած զինծառայողներին անաշխատունակության ընթացքում կամ դրա առնչությամբ սոցիալական աջակցություն նախատեսված չլինելը կամ չտրամադրվելը</p>	<p>Զորահավաքային կարգով կամ կամավորության հիմքով զորակոչված և ռազմական գործողությունների ավարտով կամ վերավարում ստանալով պայմանավորված զորացրված որոշ անձինք ստացած վերավորման պատճառով որոշ ժամանակ կարող են կորցնել աշխատունակությունը, և թեև նրանք հաշմանդամություն ձեռք չեն բերել, այդուհանդերձ ժամանակավոր անաշխատունակության պատճառով զրկվել են գումար վաստակելու հնարավորությունից: Հարկ է նկատել, որ հաշմանդամություն չունեցող անձանց հատուցում չի նախատեսվում, ուստի նույնիսկ փորձաքննություն անցնելուց հետո այդ անձինք որևէ սոցիալական աջակցություն չեն կարող ակնկալել: Միաժամանակ, մինչև հատուցում ստանալն աջակցության ծրագիրը նախատեսվում է պոտենցիալ հաշմանդամության հավակնորդներին, ուստի այս ծրագրերից ևս նշված խումբ անձինք չեն կարող օգտվել: <i>Խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ է սոցիալական աջակցության ծրագրեր հրականացնել և տրամադրել հատուցում նշված խումբ անձանց:</i></p>
7.	<p>Գերեվարված լինելու հանգամանքը հաստատված անձանց (զինծառայողների) ընտանիքի անդամների համար սոցիալական աջակցության ծրագրերի բացակայությունը</p>	<p>Ուղղակիորեն որևէ սոցիալական աջակցություն սահմանված չէ գերության մեջ գտնվող զինծառայողների կամ պատանդ վերցված քաղաքացիական անձանց ընտանիքի անդամների համար:</p> <p>Ընդ որում՝ գերության մեջ գտնվելու պատճառով զինվորական պաշտոնից ազատված և կադրերի տրամադրության տակ թողնված զինծառայողների համար կադրերի տրամադրության տակ թողնելու ժամանակահատվածում թեև պահպանվում է պաշտոնային դրույքաչափը, սակայն խնդիրը կայանում է նրանում, որ նշված զինծառայողների ընտանիքները չեն կարող ստանալ նախատեսված աշխատավարձի գումարը, ուստի այդ պատճառով այն ընտանիքները, որտեղ գերեվարված անձը միակ կերակրողն է, կարող են ունենալ սոցիալական խնդիրներ: Բացի այդ, կամավորական հիմքունքներով</p>

		մարտական գործողությունների մասնակիցների ընտանիքի անդամները չեն կարող օգտվել նույնիսկ նշված հնարավորությունից: Որպես լուծում առաջարկվում է նշված խումբ անձանց և ներառել աջակցության ծրագրերում:
8.	Փաստահավաք համակարգված աշխատանքների բացակայություն	Անհրաժեշտ է նախաձեռնել և կատարել համակարգված աշխատանք պատերազմի հետևանքների փաստերի հավաքագրման ուղղությամբ: Այդպիսի աշխատանքներ պետք է կատարվեն նաև կիրառված արգելված զինատեսակների առնչությամբ: Այն անհրաժեշտ է պատճառով ընտանիքները գնահատելու, արձանագրելու, տարբեր վերաբերման մարմիններում իրավունքների պաշտպանություն նախաձեռնելու, նաև հետագայում անձանց իրավունքների պաշտպանության համար:
9.	Ռազմական գործողությունների մեկնելու առնչությամբ առաջացած իրավական խնդիրներ, այդ թվում՝ տարատեսակ պարտավորությունների առնչությամբ, այս խնդիրը առկա է նաև գերեվարված քաղաքացիական անձանց հարցում	Անհրաժեշտ է կատարել համապարփակ ուսումնասիրություն հնարավոր խնդիրների առնչությամբ և օրենսդրական նախաձեռնություններով, այդ թվում՝ ճյուղային և ընդհանուր բնույթի կարգավորումներով, ապահովել անհրաժեշտ և համաչափ երաշխիքներ: Ներկայում մարտական գործողությունների մասնակիցները բազմաթիվ տարաբնույթ հարցերով դիմում են հանրային պաշտպանի գրասենյակ, այդ թվում, օրինակ, վարկային պարտավորությունների առնչությամբ, և խնդիրները հիմնականում լուծվում են համապատասխան կազմակերպությունների հետ բանակցությունների միջոցով:
10.	Վիրավորված անձանց համար ներառական ծրագրերի բացակայություն	Անհրաժեշտ է նախաձեռնել հատուկ ներառական ծրագրեր, որոնք միտված կլինեն վիրավորում, հաշմանդամություն ստացած անձանց մասնագիտական հմտությունների զարգացմանը՝ նոր պայմաններում աշխատաշուկայում ներգրավվելու երաշխիքներ ապահովելու համար:
11.	Գերեվարված և անհայտ կորած անձանց քանակը չհրապարակելը	Անհրաժեշտ է իրագործել հասարակության իրավաչափ պահանջը և հրապարակել գերեվարված և անհայտ կորած անձանց քանակը: Ընդ որում՝ եթե անհատապես այդ տվյալները խնդրահարույց է

		հրապարակելը, ապա նվազագույնը անհրաժեշտ է հրապարակել զուտ քանակը:
12.	Միասնական տվյալների շտեմարանների կամ տվյալների փոխանակման հնարավորության բացակայությունը Արցախի և ՀՀ պետական մարմինների միջև	Անհրաժեշտ է ստեղծել միասնական տվյալների շտեմարան: Խնդիրը կայանում է նրանում, որ օրինակ ՀՀ սոցիալական մարմինները որոշ դեպքերում խնդիրներ են ունենում տեղահանված անձանց սոցիալական աջակցություն տրամադրելու հարցում Արցախում ծնված անձանց ծննդյան փաստի վերաբերյալ տվյալների բացակայության պատճառով: